

ENFORMASYON VE BİLGİYE DAYALI YENİ EKONOMİ

Serkan DİLEK¹

Özet:

Bilgisayar ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimler sadece günlük ve toplumsal yaşamda değil ekonomide de önemli değişimlere neden olmaktadır. Üretimde verimlilik artmakta, tüketiciler piyasalarda egemen olmakta, küreselleşme sonucunda uluslararası ticaret artmakta, sermaye hareketleri hızlanmakta, yeni mal ve hizmetler ortaya çıkmaktadır. Bu yeni ekonomi büyük ölçüde yaygınlaşan enformasyon ve bilgiye dayanmaktadır. Çalışmanın amacı enformasyon ve bilgiye dayalı bu yeni ekonominin özelliklerini ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Enformasyon Ekonomisi, Yeni Ekonomi, Teknoloji

JEL Kodu: O30, 032

NEW ECONOMY BASED ON INFORMATION AND KNOWLEDGE

Abstract:

Changes become in Information and Communication Technologies caused not only ultimate changes in daily and social life but also in economics. Productivity increases, consumers become sovereign in markets, international trade increases, capital movements accelerate, new goods and services supply on markets. This new economy based on information and knowledge. The aim of this study is to investigate characteristics of this new economy.

Keywords: Information Economics, New Economy, Technology

JEL Codes: O30, 032

GİRİŞ

Bilgi ve İletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimler bir yandan küreselleşmeye neden olarak dolaylı yoldan diğer yandan üretim yapısını, ekonomik ilişkileri, piyasa yapılarını, maliyetleri doğrudan değiştirerek yeni bir ekonominin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1945 yılında yapılan ilk bilgisayar ENIAC, 30 ton ağırlığında ve 165m² yer kaplamasına karşın sadece 80 karakterlik bilgiyi hafızasında saklayabiliyordu (Büyükaşlan, 2005). İnternetin öncüsü ise ABD ordusu tarafından askeri amaçla kullanılmaya başlanan ARPANET denen 40 bilgisayarın birbirine bağlandığı ilkel bir sistemdi (Büyükaşlan, 2005). Daha sonraki dönemlerde teknolojiye görülen büyük değişimler sonucunda elde taşınan ve ENIAC'tan kat kat güçlü ve kapasiteli bilgisayarlar, ARPANET'ten çok daha yaygın kullanılan internet ve ağlar kullanılmaya başlandı.

¹ Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Doç.Dr., serkan.dilek@gmail.com

Birbirlerinden çok uzak coğrafyalarda yaşayan insanlar kolayca ve az maliyetli olarak birbirleri ile haberleşmeye başladılar. Enformasyon ve bilgi, sadece belli ve ayrıcalıklı bir kesimin elinde olmaktan çıktı. Enformasyon ve bilginin serbestçe çok uzak yerlere dahi kolayca yayılması sonucunda toplumlar, ekonomiler, güncel hayat değişmeye başladı. Bu çalışmanın amacı ortaya çıkan bu yeni ekonominin özelliklerini ortaya koymak ve incelemektir.

ENFORMASYON VE BİLGİ, YENİ EKONOMİ

Bilgi ve enformasyonun birbirinden farklı anlamlara gelen kavramlardır. Olaylar hakkında birbirinden ayrı nesnel gerçekleri ve tutulmuş kayıtları ifade eden verinin amaca yönelik olarak kategorize edilerek, hesaplanarak, düzeltilerek ve özetlenerek değer katılmış haline enformasyon adı verilmektedir. Belli bir düzen içinde deneyimlerin, enformasyonun, uzmanlık görüşünün bir araya getirilip değerlendirildiği çerçeve için esnek bileşim ise bilgi olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bilginin kaynağı enformasyondur (Yumuşak, 2005; Akalın ve Dilek, 2007:47).

1945 yılından itibaren bilgisayarlar daha etkin kullanılmaya, bilgi ve iletişim teknolojilerinde büyük ilerlemeler görülmeye başlandı. Bu durumu en iyi özetleyen Dünyanın en önemli bilgisayar işlemcisi İNTEL'in yöneticilerinden Gordon Moore oldu. Moore kendi adıyla anılan kanuna göre "Mikro İşlemci fiyatlarının işlem gücü her 18 ayda bir iki katına çıkacak bilgisayarların işlem kapasitesinde büyük artışlar ortaya çıkarıp maliyetleri düşürecektir" (Söylemez, 2001:38). İnternet dünya ekonomisini, sosyal hayatını değiştiren bir olgu olarak karşımıza çıktı. Küreselleşme, innovasyon, Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) ekonominin vazgeçilmez öğelerinden oldu.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimler sosyo ekonomik gelişme sürecinde son aşama olarak görülmektedir. Birinci dalga, tarım devrimi; ikinci dalga, sanayi devrimi iken enformasyon devrimi üçüncü dalga olarak ele alınmaktadır (Emiroğlu, 2007:334, Kocacık, 2003:2).

1990'lı yıllarda ABD ekonomisinin göstermiş olduğu başarılı performans (düşük enflasyon altında tahmin edilenden daha yüksek büyüme oranı) nedeniyle yeni ekonomi tartışmaları ortaya çıkmıştır (Bayraç, 2003:43; Saatçioğlu, 2005:151). ABD ekonomisinin başarısında bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimlerin olduğunu ileri sürmüşlerdir. Yeni ekonomi hakkında farklı tanımlar bulunmaktadır. "Bilgi teknolojilerine dayalı oluşan yeni ekonomik ilişkiler, yeni iş alanları ve mevcut iş alanlarının yeni iletişim ortamlarını kullanarak yeniden şekillenmesi" biçiminde bir tanım yapılabilir (Barışık ve Yirmibeşçik, 2006:40; Baily ve Lawrence, 2001:8). Uçkan (2006:24), yeni ekonominin "ekonomik dönüşümün başlangıcını ve sonraki ekonomiyi" işaretlediğini belirtmektedir. Yeni ekonomi yerine "Enformasyon Ekonomisi", "Ağ Ekonomisi", "Bilgi Ekonomisi", "Dijital Ekonomi", "Ağırlıksız Ekonomi" gibi kavramlar da kullanılmaktadır (Barışık ve Yirmibeşçik, 2006:40; Saatçioğlu, 2005:151). "Bilgi Ekonomisi" kavramını Peter Drucker literatüre kazandırmıştır (Gürdal, 2004:50). Bilgi ekonomisi "küreselleşme idealinin ekonomik ayağını oluşturan yeni düzen" olarak tanımlanabilirken bilginin üretilmesi, kullanılması ve yayılmasını içermektedir (Berberoğlu, 2010:114; Kevük, 2006:322). Bilgi ekonomisi, Ekonomik faaliyetlerin bilgi temelli olarak gerçekleştirildiği ekonomik yapı olarak da tanımlanabilir (Kevük, 2006:322). Bununla beraber E-ekonomi ve bilgi ekonomisi kavramları birbiri ile karıştırılmamalıdır. E-ekonomi, bilgi ekonomisinin bilgi iletişim teknolojisi ve ağ temelli, sayısal ve elektronik ortamlarda yürütülen mal, hizmet ve süreçlerle ilgili olan bölümüdür (Emiroğlu, 2007:335).

YENİ EKONOMİNİN ÖZELLİKLERİ

Teknolojinin gelişimi nedeniyle ortaya çıkan ekonomi teorisinde, ekonomi kurallarında güncel ekonomik yaşamda önemli değişimler meydana gelmiştir.

Bilginin üretim faktörü olması: Geleneksel iktisat teorisinde işgücü, sermaye ve toprak klasik üretim faktörleri olarak ele alınmaktadır. Yeni ekonomide ise bilgi klasik üretim faktörlerine ilave edilmiştir. Günümüzde artık bilgi, satılan ürün ve hizmetlerin içinde giderek artan oranda bulunmaktadır veya ürün ve hizmetin kendisini oluşturmaktadır (Özer vd, 2003:2). Bilgi, artan iletişim imkanları sayesinde kolayca paylaşılıp kullanılabilir; kullanıldıkça miktarı artar ve böylece kaynak kıtlığı sorunu büyük ölçüde ortadan kalkar (Barışık ve Yirmibeşçik, 2006:41). Üretimin nasıl yapılacağına dair bilgi yani teknik bilgi; patent, lisans, Know-How gibi yöntemler ile satılmakta ve ticareti yapılabilir. Klasik üretim teorisinde üretim faktörlerinden bir tanesi üretimde daha fazla kullanılırsa azalan verimler kanunu devreye girecektir, bunun nedeni klasik üretim faktörlerinin birbirinin tamamlayıcısı olmasıdır. Ancak bilgi, diğer üretim faktörlerinin ikamesidir. Bu nedenle bilginin üretimde kullanılması faktörler arasında mevcut olan optimum bileşim oranını değiştirmeyecek ve azalan verimler kanunu devreye girmeyecektir (Karahan, 2006: 102-103).

Esnek Üretim Sistemlerinin kullanılması: Piyasalarda gelişmelerin geçmişe göre çok daha hızlı olması firmaların da piyasadaki koşullara göre çok daha hızlı cevap vermelerini gerektirmeye başlamıştır. Tüketicilerin piyasa hakkındaki enformasyona, bilgiye çok daha hızlı ulaşması nedeniyle bir maldan diğerine çok daha kolay geçebilmelerine imkân vermektedir. Bu nedenle firmalar günümüzde tüketici memnuniyetine özel önem vermek ve esnek üretim sistemlerini kullanmak mecburiyetinde kalmaktadırlar (Aksoy, 2012:401-402). Esnek üretim sistemlerinde kaliteden ödün verilmez, bir malın üretiminden diğer malın üretimine kolaylıkla geçilebilir (Bozkurt, 2006:131).

Uluslararası Ticaretin Yaygınlaşması: 2.Dünya savaşı sonrasında kurulan GATT, IMF ve Dünya Bankası gibi kurumlar ve bilgi iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimler uluslararası ticaretin giderek artmasına yardımcı olmuştur. Ülkeler arasında ticarete tarife ve tarife dışı engeller kalkmakta ve korumacılık gerilemektedir. Firmalar arası yerel rekabet ortadan kalkmıştır. Girdilerini farklı ülkelerden elde eden, üretim süreçlerini birden fazla ülkede gerçekleştiren ve Dünyanın pek çok ülkesine mal ihraç eden Çok Uluslu Şirketler (ÇUŞ) ortaya çıkmıştır. ÇUŞ'lar zaman içinde öyle gelişmişlerdir ki bazılarının cirosu, ülkelerin Gayrisafi Yurtiçi Hasıllarından daha yüksek olmuştur (Gedikli, 2011:98).

Finansal Sistemde Ortaya Çıkan Değişimler: Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimler doğrudan bankacılık ve finansman işlemlerini oldukça kolaylaştırmıştır. Dünyanın herhangi köşesinde bulunan bir kişi rahatlıkla çok uzak bir ülkedeki tahvil veya bonoların alım satımını yapabilmekte, Borsa hisse senetlerine yatırım yapabilmektedir. Teknoloji sayesinde işlem maliyetleri azalmaktadır. Ayrıca günümüzde klasik para yerine kredi kartı ve banka kartı kullanımı yaygınlaşmış ve yaygınlaşmaya devam etmektedir.

Ar-Ge (Araştırma ve Geliştirme) yatırımları ve Tasarımın Önem Kazanması: Tüketicinin enformasyon ve bilgiye geçmişe oranla çok daha kolay ulaşması sonucunda firmalar arasında mal kalitesini artırma ve maliyetlerin azaltılarak fiyatların indirilmesi konusunda çabalar artmıştır. Yeni ürün ve üretim süreçlerinin ortaya çıkarılmasına yönelik sistemli ve yaratıcı çalışmalara Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) adı verilir (Zerenler vd 2007:656). Firmalar yeni ve daha üstün mal üretmek için Ar-Ge yatırımlarına daha çok önem vermeye başlamışlardır. Ar-Ge sonucunda yeni ve daha üstün mal üreten firmaların bir sonraki hedefi bu maldan daha üstününü üretmek haline gelmiştir. Aksi takdirde rakiplerinin gerisinde kalacaktır.

İşgücü Piyasasında Değişimler: Bilgi önemli bir üretim faktörü haline gelince firmaların rekabette öne geçmeleri için yetenekli, yaratıcı çalışanlara olan ihtiyacı artmıştır (Yumuşak, 2008:241). Yeni ekonomide en önemli rekabet avantajı çalışanların yetenek ve bilgileridir. Günümüz ekonomisinde bazı firmaların fiziki sermayesinin bulunmadığı buna karşılık önemli tutarda beşeri sermayeye sahip oldukları ortaya çıkmıştır (Karahana, 2006:103). Bilgi ve beceriye sahip olan çalışanlar nedeniyle bazı firmaların çok kısa süre içinde Dünyanın en büyük işletmeleri haline geldikleri görülebilmektedir (Microsoft, Google vb).

Maliyet yapısında değişiklikler: Bir malın üretiminde kullanılan bilgi miktarının artması sabit maliyetlerin artması ve değişken maliyetlerin azalmasına dolayısıyla marjinal maliyetlerin neredeyse tümüyle ortadan kalkmasına neden olmuştur. Maliyetlerdeki bu değişimin bir nedeni de bilginin üretim faktörü olarak kullanılması nedeniyle doğal kaynaklara ve hammaddeye olan ihtiyacın azalmasıdır. Ayrıca bilgi ve iletişim teknolojisi işgücü verimliliğinin artmasına neden olarak büyük ölçekli firmalar yerine küçük ölçekli firmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Piyasalardaki Fiziki değişimler: Günümüzde geleneksel Pazar yerleri yerine sanal ve elektronik ortamda Pazar yerleri ortaya çıkmıştır. İnternet üzerinden işlenen elektronik ticaret giderek yayılmaya başlamıştır (Altınok vd.2003:2). Elektronik ticaret sayesinde işlem maliyetleri azalmakta, piyasalarda bilgi sorunu kısmen de olsa çözülmektedir. Ayrıca şebeke (ağ) etkileri nedeniyle çift yönlü piyasalar ortaya çıkmıştır (Dilek and Top, 2012; Dilek et.al, 2012).

Aracılarda Önem ve Rolünde Değişim: Bilgi ve İletişim Teknolojilerinde ortaya çıkan değişim sonucunda tüketiciler, doğrudan firmaya ulaşarak bilgi alabilmekte veya ticareti gerçekleştirebilmektedir. Bu nedenle araçların önemi ve sayısı giderek azalmaktadır (Barışık ve Yirmibeşçik, 2006:41). Günümüzde internet üzerinden aracılık yapan işletmeler ortaya çıkmış, araçların farklı rolleri üzerlerine aldıkları görülmeye başlanmıştır.

Yeni Sektörlerin Ortaya Çıkması: Bilgi ekonomisinde geleneksel sanayi işletmeleri (Demir, Çelik, Maden, İnşaat vb) giderek önemini kaybetmekte yerine üretim faktörü olarak yoğun biçimde bilgi kullanan eğitim, yazılım, donanım, Ar-Ge, Sağlık gibi sektörler önem kazanmaya başlamışlardır.

SONUÇ

Bilgisayar ve iletişim teknolojileri devrimi sonucunda toplumsal hayatın yanında ekonomik hayatta da önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimler sonucu ortaya çıkan ekonomik yapıya farklı isimler verilmekle beraber çoğunlukla yeni ekonomi ismi tercih edilmektedir. Yeni ekonominin genel özellikleri; bilginin temel üretim faktörü olarak ortaya çıkması, firmaların esnek üretim sistemlerini tercih etmeye başlaması, Uluslararası ticaretin yaygınlaşması, finansal sistemde ortaya çıkan değişimler, Ar-Ge yatırımlarının önem kazanarak yaygınlaşması, İşgücü piyasasında temel ve kalıcı değişimlerin ortaya çıkması, maliyet yapılarının değişmesi, piyasalarda fiziki değişimler, piyasalarda aracılardan önem ve rolünde görülen değişimler ve yeni sektörlerin ortaya çıkmasıdır.

KAYNAKÇA

Akalın, Gülsüm ve Dilek, Serkan (2007), "Belirsizlik Altında Tüketicilerin Kararları", **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 3,6, s:33-48.

Aksoy, Beyhan (2012), "Bilgi Teknolojileri ve Yeni Çalışma Biçimleri", **Ege Akademik Bakış**, 12(3), 401-414.

Altınok, Serdar; Sugözü, İbrahim Halil ve Çetinkaya, Murat (2003), "Geleneksel Ticaretten Yeni Ekonomiye Elektronik Ticaretin Temel Ekonomik Etkileri", **İNET TR 2003 IX. Türkiye'de İnternet Konferansı**, 11-13 Aralık 2003 Askeri Müze Harbiye.

Baily, Martin ve Lawrence, Robert Zachary (2001), "Do We Have A New E-conomy", National Bureau Of Economic Research, Camebridge M.A. Working Paper:8243

Barışık, Salih ve Yirmibeşçik, Oya (2006), "Türkiye'de Yeni Ekonominin Oluşum Sürecini Hızlandırmaya Yönelik Uyum Çabaları", **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 2(4), 39-62.

Bayraç, Naci (2003), "Yeni Ekonomi'nin Toplumsal, Ekonomik ve Teknolojik Boyutları", **Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 4(1), 41-62.

Berberoğlu, Bahar (2010), "Bilgi Toplumu ve Bilgi Ekonomisi Oluşturma Yolunda Türkiye ve Avrupa Birliği", **Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi**, XXIX(II), 111-134.

Bozkurt, Veysel (2006), **Endüstriyel ve Post Endüstriyel Dönüşüm: Bilgi Ekonomi Kültür**, Ekin Yayınevi

Büyükaslan, Ali (2005), "Bilgisayar Destekli Çeviri Üzerine Bir İnceleme", 5.Dil, Deyişbilim Sempozyumu, 24-25 Haziran, Marmara Üniversitesi

Dilek, Serkan and Top, Seyfi (2012), "Is Setting Up Barriers to Entry Always Profitable For Incumbent Firms?", **Procedia Social and Behavioral Sciences**, 58, 774-782.

Dilek, Serkan; Uluçay, Korkmaz and Şimşek, Lütfi (2012), "Linking Turkish Credit Card Market As Two-Sided Markets", **Procedia Social and Behavioral Sciences**, 58, 578-586.

Emiroğlu, Bülent Gürsel (2007), "Türkiye ve Dünya'da Bilgi Toplumu ve Ekonomisi: Süreçler ve Değişimler", **XII. Türkiye'de İnternet Konferansı**, 8-10 Kasım, Ankara

Gedikli, Ayfer (2011), "Çok Uluslu Şirketler ve Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişmekte Olan Ülkelerin Kalkınması Üzerine Etkisi", **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, 6(1), 96-146

Gürdal, Oya (2004), "Bilgi Ekonomisi ve/veya Yeni Ekonominin Reddettikleri", **Bilgi Dünyası**, 5(1), 48-73.

Karahan, Özcan (2006), "Üretim Faktörü Olarak Bilgi", **Bilgi Ekonomisi**, Editör: Nihal Kargı, Ekin Kitabevi.

Kocacık, Faruk (2003), "Bilgi Toplumu ve Türkiye", **CÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 27(1), Mayıs, 1-10.

Özer, Gökhan; Yücel, Rahmi ve Seyrek, İbrahim (2003), "Yeni Ekonomide Bilgi Dönüşümleri ve Bilgi Şirketlerinin Artan Önemi", **Active Dergisi**, Ocak-Şubat, 1-8.

Saatçioğlu, Cem (2005), “Yeni Ekonomi ve Finansal Piyasalar Üzerinde Etkisi”, **İstanbul Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 19(1), 151-165

Söylemez, Alev (2001), **Yeni Ekonomi**, Boyut Kitapları

Uçkan, Özgür (2006), “Bilgi Politikası ve Bilgi Ekonomisi: Verimlilik, İstihdam, Büyüme ve Kalkınma”, **Bilgi Dünyası**, 7(1), 23-48.

Yumuşak, Sedat (2008), “İşgören Verimliliğini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesine Yönelik Bir Alan Çalışması”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi**, 13(3), 241-251.

Yumuşak, İbrahim Güran ve Aydın, Murat (2005), “Bilgi Kamusal bir Mal mıdır?”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 10(2), s:105-106

Zerenler, Muammer; Türker, Necdet ve Şahin, Esen (2007), “Küresel Teknoloji, Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) ve Yenilik İlişkisi”, **Management**, 6(1),